

ASPECTE ALE VIEȚII POLITICE DIN BANAT ÎN PERIOADA 1944-1948

Mircea Rusnac

Scurta perioadă necesară comunizării forțate a României, aflată sub ocupația trupelor sovietice și cedată sferei de influență a lui Stalin, prezintă un deosebit interes pentru cercetătorii de peste timp prin multitudinea și diversitatea evenimentelor care o marchează. În Banat, de asemenea, ea abundă în elemente care merită a fi prezentate și scoase la suprafață. Este vorba atât despre fenomene petrecute la nivelul întregii țări, ale căror efecte, cum este și firesc, s-au resimțit și în județele sud-vestice, cât și despre unele fenomene particulare, specifice regiunii de care ne ocupăm. Acestea au fost determinate de factorii care denotă diversitatea în cadrul unității, adică diferențierea regională cuprinsă în statul unitar. Banatul nu a făcut excepție de la procesul comunizării României, dar evoluția evenimentelor a cunoscut aici unele nuanțe care se datorau în primul rând faptului că Banatul, ca și celelalte regiuni ale țării, avea specificul său.

Factorul declanșator al acestei evoluții îl reprezenta prezența, în țară și în regiune, a trupelor sovietice, care au impus o ocupație sufocantă și îndelungată. Prezența lor aici în calitate de învingătoare a sporit brutalitatea unei ocupații dureros resimțită de o populație și așa suficient de traumatizată de efectele unui război inutil. Comportamentul sovieticilor, care au înțeles să se prevaleze în cel mai înalt grad de avantajele raportului dintre învingător și învins, a rămas în memoria locuitorilor regiunii. Unele documente, scoase recent la iveală, încearcă să ne redea atmosfera teribilă a acelor zile. Într-un raport trimis la 27 septembrie 1944 de Armata I română către Marele Stat Major se precizau următoarele:

„1. În noaptea de 16/17 sept. a.c., trupele sovietice au spart casa de bani a Ocolului Silvic Coșava (Severin), de unde au luat suma de 720.000 lei fără nici o formalitate.

2. În aceeași comună, ostașii sovietici au ridicat cu forța de la diferiți locuitori vite, porci, cai, căruțe, hamuri, alimente, băuturi și alte obiecte casnice.

Intervențiile făcute de jandarmii și organele administrative pe lângă Comandamentele Armatei Roșii au fost fără rezultate.

Aceste jafuri produc vii nemulțumiri în rândul populației.

3. De la fabrica de oțet Margina (Severin), ostașii sovietici au ridicat o cantitate de spirt rafinat (stoc de război) fără nici o formalitate.

Valoarea spiritului ridicat se cifrează la un miliard și jumătate de lei. Nu s-a eliberat nici un act doveditor.

4. De la aceeași fabrică, sovieticii au ridicat cu forța 1000 l benzină și o trăsură.”¹

Iar la 3 octombrie 1944, garnizoana Timișoara raporta aceluiași Mare Stat Major, sub semnătura colonelului Gheorghe Anghelescu, locotenent-colonelului I. Gheorghiu și maiorului O. Ardeleanu: „Trupele sovietice nu respectă ordinele cu privire la aprovizionare.

În afară de cantitatea care se pradă prin serviciul intendenței Corpului 7 Teritorial, trupele sovietice ridică de pe teritoriul din depozitele instituțiilor de stat și particulare alimente, vite etc., fără nici o autorizație și înlăturând prin amenințare serviciul de pază.

În acest mod au fost secătuite multe depozite și localitățile sărăcite fără să poată opune vreo rezistență.

Comandantul garnizoanei a adus personal la cunoștința delegaților sovietici toate abuzurile.

Deși aceștia i-au dat asigurări că s-au dispus măsuri, totuși sistemul continuă.

Din comunele eliberate se strâng toate animalele (vacii, porci, boi, cai, oi etc.).

În zilele de 1 și 2 octombrie s-au trecut prin Timișoara spre Arad cirezi de câteva sute de vite și turme de oi și porci.

În garnizoana Timișoara funcționează Serviciul Intendență al Corpului 7 Teritorial, care poate să aprovizioneze trupele sovietice fără nici o greutate.”²

Sunt numai două dintre nenumăratele fapte de același fel, sau chiar mai grave (asasinate, violuri etc.), comise de trupele sovietice la scara întregii țări.³ Totodată, autoritățile române erau acuzate permanent de sovietici că nu le erau suficient de favorabile și nu le dădeau întregul concurs. Conducerea României era acuzată și de faptul că se purta prea puțin aspru cu germanii și maghiarii care, din cauza războiului, trebuiau să dea socoteală ca națiuni învinse, chiar atunci când erau cetățeni români. Cât despre cetățenii Germaniei și Ungariei aflați în România, atitudinea față de ei trebuia să fie necruțătoare. O spunea și celebra notă a generalului-locotenent Vinogradov din 2 noiembrie 1944, care a determinat căderea primului guvern Sănătescu: „Supușii germani și unguri care trăiesc pe teritoriul României, până acum *n-au fost internați*, iar cei internați sunt întreținuți în condiții ce le permit cu impunitate, zilnic să părăsească lagărul, să întrețină legături cu aderenții mișcării lor și să primească pachete fără nici un control.”⁴

Economia națională a cunoscut o prăbușire rapidă sub catastrofală ocupație impusă. Punctul culminant a fost atins în anul 1946, fapt recunoscut ulterior și de istoriografia comunistă, care publica următoarele cifre: „Dacă se ține seama de faptul că, la mijlocul lunii august 1946, România nu dispunea de nici un fel de rezerve de cereale din anii anteriori, că după recolta din 1946 deficitul de cereale se ridica la 4880 vagoane de grâu și secară și 141.500 vagoane de porumb, adică un total de 146.380

vagoane de cereale (fără a lua în calcul necesarul de sămânță pentru noua recoltă), rezultă limpede dimensiunile acestei foarte grave situații în fața căreia a fost pus poporul român. În afara lipsei de materii prime pentru industrie, urmările secetei s-au răsfrânt asupra situației materiale, și așa destul de grea, a maselor muncitoare. Astfel, rezervele de cereale pentru consumul intern au scăzut cu 48%, rezervele de grăsimi cu 69%, de carne cu 47,12%, iar șeptelul s-a redus cu 47% față de perioada 1930-1939. S-a creat o mare disproporție între salarii și prețuri în defavoarea salariilor. În această perioadă au crescut uimitor de mult prețurile «la negru», s-a devalorizat moneda, s-au accentuat fenomenele inflaționiste.”⁵

Dezorganizarea de către ocupanți a economiei românești avea drept scop provocarea de agitații sociale, care urmau a fi exploatare de partidul comunist și de aliații săi din Frontul Național Democrat, care revendicau acapararea deplinei puteri politice în stat. Punând rapid stăpânire pe sindicate, comuniștii organizau permanent mari manifestații ale muncitorilor industriali, care erau obligați să solicite numirea unui guvern al F.N.D., care se bucura de o popularitate minimă în întreaga țară, avertizată asupra pericolului comunist. Deja din octombrie 1944, de exemplu, la Timișoara, la fel ca și în multe alte localități ale țării, aveau loc mitinguri bine sincronizate, care cereau imperativ formarea unui guvern al F.N.D. În februarie 1945, „Scânteia” pretindea chiar că la un asemenea miting de la Timișoara ar fi participat 35.000 de oameni.⁶ La 10 februarie mai erau consemnate astfel de „adunări cetățenești” și la Sânnicolau Mare și la Arad.⁷ Aceste adunări se soldau întotdeauna cu energice telegrame de adeziune trimise către Consiliul F.N.D. Astfel au procedat, de exemplu, 14 uzine timișorene, 8 comune rurale, 2 fabrici (fără indicarea localității) etc.⁸ Relatările din presă asupra acestor adunări, ca și telegramele, erau foarte succinte. Totuși, uneori se arăta și cine erau vorbitorii de la mitinguri. La Timișoara au fost opt, reprezentând: Sindicatele Unite, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Femeile Democrate, Partidul Social-Democrat. La Arad au luat cuvântul cinci persoane, dintre care două de la Partidul Comunist din România și câte una de la Partidul Social-Democrat, Frontul Plugarilor și Sindicate.⁹

Partidul comunist era încă extrem de slab, atât în regiune, cât și în țară, în anii 1944-1945. Situația nu s-a modificat decisiv nici după ce Vășinski l-a adus la putere la 6 martie 1945. De aceea, când, în octombrie, a avut loc prima întrunire a conducerii partidului cu delegații din teritoriu, ea nu s-a numit congres, ci numai conferință. În legătură cu faptul că s-a preferat formula conferinței celei a congresului, la 31 iulie 1945, de la tribuna conferinței regionale Banat a P.C.R., Alexandru Moghioroș declara: „Conferința aceasta este pregătitoare. Conferința nu face parte din sarcini. Congresul se face la anumite intervale de timp și congresul stabilește etapele strategice, etapele revoluționare adică, când avem în fața partidului o cotitură istorică de rezolvat, iar conferința noastră pe țară este în drum de a pregăti congresul pregătitor (*sic!*). Partidul

nostru a ieșit în 23 august cu 1000, care azi în scurt timp a ajuns la 120.000, acest partid care nu este consolidat, nu este ideologicește organizat, nu poate rezolva astfel de chestiuni, atât mai mult pentru că asemenea chestiuni nu se pun în fața noastră.”¹⁰

În consecință, urmărindu-se creșterea permanentă a numărului membrilor partidului comunist, în acești ani calitatea a contat prea puțin. Au fost acceptați toți cei care au venit, indiferent de trecutul lor, inclusiv mulți legionari. Aceștia erau cei mai vulnerabili, întrucât puteau fi lesne tratați drept fasciști și trimiși la închisori dacă refuzau să coopereze. Rândurile partidului au fost completate în special de minoritari etnici, o masivă infiltrare a ungarilor și evreilor fiind semnalată și în Banat, ca și în alte regiuni.¹¹ Astfel, evreii erau bine reprezentați în Moldova, în timp ce în Delta Dunării se remarcă rușii și lipovenii, iar, ca un exemplu concret, 34 dintre cei 36 de membri ai organizației de la prefectura județului Mureș erau alogeni, mai ales maghiari.¹² Dar aflat, în special din 1946, în expansiune cantitativă, P.C.R. plătea tribut propriilor greșeli. Între acestea, înscrierea în partid a numeroși minoritari i-a îndepărtat pe români, care erau atrași de lozincile opoziției. În Circumscripția administrativă Timișoara, la 5 iulie 1946, situația era următoarea: „Mulți unguri și evrei încadrați în partidul comunist. Din această cauză s-a accentuat și acțiunea opoziției, care încearcă pe orice cale să contrabalanseze.”¹³

Conștienți de slăbiciunea propriului partid, liderii comuniști urmăreau întărirea lui prin absorbția altor formațiuni de stânga, în special a Partidului Social-Democrat. Ideea a găsit susținători și printre unii conducători procomuniști ai social-democrațiilor, între care cel mai fidel exponent era Lothar Rădăceanu. Cu ocazia unor întâlniri pe care le-a avut cu activul organizațiilor P.S.D. din Banat, Rădăceanu a subliniat necesitatea întăririi unității celor două partide de stânga, unitate care stătea practic la baza coaliției de guvernământ, recomandând să se ia în seamă „bazele colaborării cu partidul comunist”, pentru că „numai în această colaborare P.S.D. s-a putut afirma în viața politică a României și numai astfel el poate contribui la deschiderea drumului spre România Socialistă.”¹⁴ Dar membrii bănățeni ai P.S.D. nu doreau nicidecum înghițirea partidului lor de către comuniști. Înaintea congresului din 10 martie 1946, în P.S.D. a avut loc clarificarea situației la nivelul organizațiilor județene. La Timișoara, Constantin Titel Petrescu se bucura de un larg sprijin în rândul organizației locale, la fel ca și la Hunedoara, unde 13 dintre cei 14 delegați erau pentru independența partidului lor față de blocul procomunist.¹⁵ În urma rupturii produse în P.S.D. la acel congres, organizațiile județene din Banat vor adera în cea mai mare parte la noul Partid Social-Democrat Independent.

Și Frontul Plugarilor avea în Banat o lipsă acută de cadre pregătite, care impieta, la rândul ei, asupra coerenței programului său. Astfel, la conferința regionalei Banat a P.C.R. din 6-8 februarie 1946, analizându-se activitatea Frontului Plugarilor de aici, s-a constatat că aceasta era foarte slabă, datorită penuriei de intelectuali care să poată interpreta pe înțelesul populației legea reformei agrare, și de aceea „se simte neactivitate

și nepricepere”.¹⁶

Atenția principală a Frontului Plugarilor era îndreptată către segmentul rural al populației, mai puțin receptiv la discursul partidului comunist. Tactica era stabilită de P.C.R., care a împânzit organizația cu proprii activiști, inclusiv de la nivelul central. De multe ori aceștia și-au depășit atribuțiile, generând confuzii, fapt sesizat și de același Alexandru Moghioroș, membru în Comitetul Central al P.C.R., care avertiza la Timișoara că „trebuie luate măsuri ca comuniștii (*sic!*) să nu se substituie Frontului Plugarilor. Sunt cazuri când un membru al partidului este și președintele Frontului Plugarilor, și secretarul partidului.”¹⁷ Totodată, activitatea conducerii regionale Banat a Frontului Plugarilor era considerată drept „nesatisfăcătoare”.¹⁸

Nici după alegerile din 19 noiembrie 1946 nu s-au înregistrat progrese notabile, fiind consemnat chiar un recul. În sinteza pe luna februarie 1947, întocmită de regionala Banat a comuniștilor, se constata că: „Frontul Plugarilor grupează țăranii și intelectualitatea de la sate. N-a reușit să formeze cadre sănătoase și să aibă la sate organizații viabile. Nu se poate aprecia forța lor, căci cifrele date de ei nu sunt adevărate.” Concluzia era că „în general, Frontul Plugarilor n-a reușit să cuprindă marea majoritate a sătenilor și a intelectualilor de la sate.”¹⁹ Cu toate acestea, având sprijinul comuniștilor, Frontul Plugarilor izbutise să organizeze la începutul lunii iunie 1946 un miting electoral la Timișoara.²⁰

Dizidențele din Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal, provocate la nivel central de agenții comuniștilor, erau practic inexistente în județele bănățene. Conferința regionalei P.C.R. Banat din 6-8 februarie 1946, referindu-se la „activitatea” în regiune a P.N.Ț.-Alexandrescu, constata: „s-a constituit Comitetul de conducere, dar numai pe hârtie, nedepunând nici o muncă pe teren, o bună parte din ei făcând încă parte din maniști.”²¹ Cât despre Nicolae Lupu, Alexandru Moghioroș comenta la Timișoara, la 12 noiembrie 1945, că acesta „caută să facă o retragere strategică, însă în fond susține politica lui Maniu.”²² La nivelul organizațiilor județene bănățene ale acestei noi dizidențe, progresele erau greoaie. Cei veniți inițial erau simpatizanți mai vechi ai doctorului Nicolae Lupu, dar aderența la masa electoratului era extrem de redusă.²³

Partidul comunist s-a bazat mult și pe influența Uniunii Populare Maghiare în rândul populației minoritare maghiare din Banat.²⁴ El a ținut sub observație continuă U.P.M., raportând progresele acesteia. În februarie 1946, la Timișoara, se sconta pe faptul că, datorită influenței Uniunii, 90% din populația maghiară va vota F.N.D.-ul.²⁵ De altfel, s-a dovedit încă o dată că în problema Transilvaniei, maghiarii aveau același punct de vedere, indiferent de opțiunile lor politice. Județeană Timiș-Torontal a P.C.R. raporta în acest sens, la 31 august 1946, că „în rândurile populației maghiare se observă o agitație în chestiunea Ardealului. În urma discursului ministrului de externe al Ungariei, Gyöngyösi, se observă în rândurile lor o pronunțată solidaritate naționalistă și scoaterea

în evidență în toate cazurile a coloritului ungiuresc. În U.P.M. se caută să se atragă și populația de origine germană pentru a forma o masă mai mare.”²⁶

Rezultatele alegerilor de la 19 noiembrie 1946 au confirmat justetea tacticii în privința participării U.P.M. pe liste separate, căci au fost culese marea majoritate a sufragiilor populației maghiare. Consolidată în urma acestui succes, Uniunea avea încă probleme interne, legate de opțiunile celor ce doreau să acceadă la conducere. Conform unui raport al regionalei Banat a P.C.R. din ianuarie 1947, relativ la starea Uniunii Populare Maghiare, „conducerea e formată în majoritate din comuniști (președinte: Kiss Pavel, Lazăr Iosif, vicepreședinte), totuși reacțiunea maghiară face încercări serioase de a pătrunde în conducerea U.P.M. și are mici rezultate.”²⁷ De altfel, după alegeri, în februarie 1947, U.P.M. a fost totuși cooptată în Blocul Partidelor Democratice, patronat de P.C.R.

Deși manifestau atâta slăbiciune, formațiunile din F.N.D. (apoi B.P.D.) continuau să guverneze țara, bazate pe sprijinul armatelor sovietice de ocupație. Împotriva lor, opoziția democratică a izbutit să organizeze o puternică rezistență anticomunistă. Ea s-a manifestat pe multiple planuri. Una dintre cele mai importante acțiuni în acest sens a fost greva studenților timișoreni din anul 1946. „Greva studenților timișoreni din anul 1946 a fost doar o verigă în lanțul de evenimente ce au marcat instaurarea și consolidarea stăpânirii comuniste în România”, afirma unul dintre organizatorii ei.²⁸ Această grevă generală a studenților a reprezentat un protest împotriva dominației comuniste și sovietice asupra României și o dovadă de solidaritate cu greva care se desfășura la Cluj în același an.

Dar ce se întâmplase la Cluj? Iată relatarea evenimentelor, consemnată în raportul anual asupra României pe 1946 al ministrului Marii Britanii la București, Adrian Holman: „D-lui Groza îi făcea plăcere să afirme cât mai des posibil că rezolvase problema transilvăneană, dar din acest punct de vedere era extraordinar de naiv. După cum am văzut, mai toți ungurii transilvăneni găsiseră de cuviință să devină membri ai organizației M.A.D.O.S.Z., controlată de comuniști, în timp ce marea majoritate a românilor transilvăneni erau adepți ai d-lui Maniu. Rezultatul a fost acela că guvernul Groza a avut o tendință de a acorda un tratament preferențial minorității ungare comuniste, față de majoritatea românească ce suferise din cauza ungușilor în timpul războiului, iar această politică a agravat și mai mult animozitățile. În noaptea de 28 spre 29 mai, după ce se luase cunoștință de termenii tratatului de pace, la Cluj a avut loc o încăierare serioasă între studenții români și studenții unguri comuniști. Se pare că în acele condiții, muncitorii unguri comuniști de la fabrica de încălțăminte „Dermata” au fost transportați la Universitatea din Cluj în camioane ale Căilor Ferate Române, iar acolo au devastat căminul studențesc și i-au atacat pe studenții români cu arme de foc. Autoritățile române nu au făcut nici o încercare să intervină și autoritățile universitare au trebuit, în final, să apeleze la comandantul garnizoanei sovietice pentru a restabili ordinea. S-au făcut

numeroase arestări printre studenții implicați, iar presa a afirmat la început că incidentul fusese cauzat în exclusivitate de studenții „reacționari”. Totuși, aceste tulburări aveau să se dovedească a fi avut un caracter naționalist, mai degrabă decât unul ideologic, fiind prima reacție a ungarilor transilvăneni, probabil la instrucțiunile Budapestei, la decizia de la Paris, de a restabili fără modificări frontiera stabilită la Trianon. În jurul lor s-a făcut multă publicitate la posturile de radio ungurești, pentru a se demonstra că prezentele decizii în privința Transilvaniei nu erau satisfăcătoare. Acțiunea lipsită de orice logică a guvernului român de a aresta studenți români și nu pe agresorii lor unguri este încă un exemplu al principiului după care se ghida guvernul, de a acorda imunitate comuniștilor, față de orice acțiune arbitrară, indiferent de delictul comis, iar în al doilea rând al convingerii lor că dr. Groza rezolvase deja problema ungaro-română în Transilvania, din punct de vedere național.

Totuși, acest incident a fost destul de grav ca să necesite vizita la Cluj a d-lui Pătrășcanu, ministrul de justiție (la 8 iunie, n.n.), iar mai apoi, probabil sub presiunea opiniei publice din nordul Transilvaniei, el a făcut o afirmație cu totul contrară liniei adoptate de obicei de guvernul lui și de partid în astfel de probleme. Vorbind în numele guvernului și al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a afirmat că tensiunea era alimentată în nordul Transilvaniei de către ungurii care se întorseseră în această provincie în 1940 împreună cu forțele de ocupație și care acum deveniseră agenți ai revizioniştilor unguri. Se vor lua măsuri, a spus el, atât împotriva ungarilor, cât și a românilor, care «instigau la ură și încercau să curme viața pașnică din Transilvania». Această primă dovadă de realism din partea guvernului cu privire la problema minorităților în Transilvania a fost foarte bine primită și de presa guvernului, și de cea din opoziție.”²⁹ Este cunoscut faptul că ulterior această cuvântare va fi pretextul destituirii, al arestării și execuției lui Lucrețiu Pătrășcanu.

„Societatea elevilor ingineri” reunea într-o organizație studențească apolitică pe studenții „Școlii Politehnice” din Timișoara, școală întemeiată în 1920 de regele Ferdinand, primul ei rector fiind Traian Lalescu. Societatea, înființată tot în 1920, avea personalitate juridică, statut de organizare și funcționare, steag, însemne (ștampilă și insigne), arhivă și sediu. Desființată de Carol al II-lea în 1938, Societatea și-a reluat activitatea legală după 23 august 1944, când și-a ales și primul comitet studențesc. Criteriul de bază pentru alegerea membrilor comitetului de conducere a Societății, în conformitate cu statutul asociației, erau: situația școlară, comportarea în societate, dorința de a activa pentru o viață mai bună a studenților Școlii și identificarea cu idealurile poporului român.³⁰ Duminică, 5 decembrie 1945, a avut loc alegerea celui de-al doilea comitet de după 23 august 1944, după un serviciu religios, în cantina școlii, sub conducerea profesorului Vlad, decanul Facultății de Construcții. Comitetul era compus din 17 membri, reprezentând cele trei facultăți ale Școlii: de Electromecanică, de Mine și Metalurgie și de Construcții, toți fiind șefi de promoție sau studenți cu situația școlară foarte bună, și

un secretar, tot student din anul V.³¹ Acestui comitet, cu statut de asociați, i se afiliuau toate comitetele studențești ale celorlalte facultăți din Timișoara: de Agronomie, de Teologie și de Medicină. În felul acesta a luat ființă Centrul Studențesc din Timișoara. În funcția de președinte al Societății a fost ales studentul Cezar Zugravu de la Facultatea de Electromecanică.³²

Până în aprilie 1946, activitatea Societății a decurs relativ normal, dar după acea lună asupra ei s-au exercitat o serie de presiuni din partea organizațiilor de tineret comuniste și procomuniste din Timișoara, precum: „Tineretul Muncitor”, „Tineretul Comunist”, „Tineretul Progresist” etc., cu intenția de a și-o aservi. Ca urmare, primul conflict deschis cu autoritățile comuniste ale orașului a avut loc în momentul aniversării zilei de 10 mai. „Regele Mihai se bucura de mult respect și dragoste din partea studenților timișoreni și de aceea am hotărât să-i organizăm o manifestație separată, în afara programului oficial”, își amintea peste ani Cezar Zugravu.³³ Dar manifestația studențească, începută în fața clădirii Operei și continuată pe bulevardul Mihai Viteazul, „a fost atacată de poliție și împărțiată brutal cu lovituri de baston și de pumn, procedându-se și la mai multe arestări. În seara zilei de 10 mai 1946, pe străzile din jurul Școlii Politehnice, ciocnirile au continuat până noaptea târziu.”³⁴

„A urmat marea grevă a tuturor studenților din Timișoara, care a durat de la mijlocul lunii iunie până în luna octombrie 1946, grevă de protest și solidaritate cu greva studenților de la Cluj, ca urmare a devastării căminelor lor și agresiunii studenților clujeni de către formații de bătăuși comuniști.”³⁵

Centrul Studențesc de la Cluj solicitase, în urma evenimentelor descrise pe larg mai sus, acțiuni de solidarizare de la celelalte centre studențești din țară. Ca răspuns, studenții timișoreni (în număr de 3000)³⁶, prin adunări, au hotărât declanșarea grevei începând cu data de 17 iunie 1946.³⁷

În timp ce guvernul, după cum s-a văzut, l-a trimis la Cluj pe ministrul Lucrețiu Pătrășcanu, pentru a discuta rezolvarea nemulțumirilor de acolo, la Timișoara au fost trimiși numai subsecretarul de stat profesor Aurel Potop de la Ministerul Educației Naționale, și Miron Niculescu, profesor de la Universitatea din București, și nu, așa cum ceruseră studenții, primul ministru Petru Groza sau ministrul educației, Ștefan Voitec.³⁸ De aceea, la discuțiile care s-au desfășurat la primăria orașului, studenții au trimis o delegație de „rang mai mic” din cadrul comitetului lor, în frunte cu Alexandru Bitang, șeful de promoție al anului IV.³⁹ O altă delegație studențească a fost trimisă la Cluj, spre a constata cum fuseseră soluționate revendicările greviștilor de acolo. Cum nu se observase nici o îmbunătățire, s-a ajuns la concluzia că greva de la Timișoara trebuia continuată.⁴⁰ Când 32 de studenți au fost arestați, în favoarea lor a intervenit rectorul de atunci, profesorul Căndea, care a obținut punerea lor în libertate.⁴¹ În timpul verii, exmatriculările și arestările printre studenți au continuat, dar ele au fost anulate prin intervenția aceluiași profesor Căndea, presat de comitetul greviștilor (unii studenți

fuseseră închiși la Pitești).⁴²

În luna octombrie 1946, studențimea timișoreană a participat la ceremonia sfințirii Catedralei ortodoxe, în prezența regelui Mihai, a patriarhului Nicodim și a premierului Petru Groza.⁴³ „Cu această ocazie, studențimea din Timișoara și locuitorii orașului au manifestat pentru rege, adunându-se în fața catedralei și în Piața Operei, precum și în spațiile din jur, într-un număr evaluat atunci la cel puțin 300.000 de persoane.”⁴⁴ Ultima ședință a comitetului studențesc a avut loc după falsificarea rezultatelor alegerilor generale din 19 noiembrie 1946, când s-a constatat inutilitatea continuării rezistenței.⁴⁵

În retrospectivă, Cezar Zugravu consemna aceste elemente legate de greva studențimii timișorene din vara anului 1946: „în primul rând, spiritul de solidaritate perfectă dintre studenții diferitelor etnii, care au participat la această acțiune, fie că erau români, maghiari, germani, sârbi sau alte naționalități; nu a existat nici un caz de sustragere sau de ezitare din partea nici unui student privind mobilul grevei; în al doilea rând, am înregistrat cu multă mulțumire spiritul de înțelegere și de aprobare a întregii populații a orașului Timișoara și în special din partea elevilor din clasele superioare de liceu; exemplul cel mai convingător a fost oferit de elevele și profesorele Institutului Catolic Notre-Dame, de pe strada Tilbisz (de lângă «școala veche»).”⁴⁶ La fel au procedat funcționarele de la Poșta Centrală, Societatea de Crucea Roșie, care încă nu era aservită noului regim, ca și mulți cetățeni ai orașului, care au oferit ajutoare studenților greviști.⁴⁷ Totodată, studenții au fost încurajați și ajutați în acțiunea lor de următorii profesori universitari: Marin Bănărescu, Plauțiu Andronescu, Alexandru Nicolau, Adrian Stambuleanu, Severineanu, Bakonyi, Vlădea, Călniceanu, Bonea etc.⁴⁸ Datorită acestor acte de curaj, numeroși profesori ai Școlii Politehnice timișorene au fost anchetați, condamnați și persecutați de autoritățile comuniste în anii următori. Este vorba despre Plauțiu Andronescu, Ovidiu Țino, Radu Țițeica, Adrian Stambuleanu, Kielburger etc.⁴⁹ Lor li se adaugă nenumărați absolvenți din acei ani ai Școlii Politehnice.⁵⁰

Greva studenților a reprezentat numai una dintre numeroasele forme de opoziție față de procesul de comunizare a țării din acei ani. Astfel, într-un raport din 4 iulie 1946, prefectura județului Timiș-Torontal comunica guvernului că „opoziția se simte foarte puternică și nu se sfiește a o arăta. Are siguranța deplină în câștigarea alegerilor și reușește câteodată să intimideze pe membrii B.P.D., cărora le zdruncină încrederea. Spiritul tradiționalist al populației bănățene ajută mult opoziția.”⁵¹ Iar la 31 august 1946, regionala Banat a Partidului Comunist Român arăta într-un raport informativ că punctul de greutate al propagandei opoziției revenea echipelor trimise la sate.⁵²

Ca urmare, înaintea alegerilor, atât pe linia partidului comunist, cât și a organelor de interne, se desfășura o muncă informativă intensă în legătură cu „reacțiunea” și starea generală de spirit a populației. Știrile nu erau dătătoare de optimism pentru regim, de vreme ce Siguranța județului Timiș-Torontal raporta că majoritatea țăranilor era înrolată în Partidul Național Țărănesc.⁵³ Deși autoritățile au depus eforturi însemnate,

situația nu s-a modificat nici în rândurile armatei. Astfel, într-o informare a secției militare a organizației județene Timiș-Torontal a P.C.R. din iunie 1946, se constata că „ofițerii și subofițerii în majoritatea lor au rămas reacționari regimului democratic. Cu toată munca depusă, ei nu se pot împăca cu regimul nou, care trebuie să ia locul celui fascist-reacționar din trecut”, trupa înscriindu-se pe aceleași coordonate.⁵⁴

La 1 mai 1946, la Timișoara, adepții opoziției au ocupat unele puncte importante din centrul orașului, pentru a împiedica desfășurarea manifestației organizate de comuniști.⁵⁵ Confruntări aveau loc și în lumea rurală. De exemplu, în campania electorală, în comuna Balinț din județul Severin a avut loc o adunare a P.N.Ț. La ea a luat cuvântul, între alții, și Aurel Vernichescu, unul dintre conducătorii județeni ai partidului și, ulterior, un conducător al partizanilor anticomuniști din Munții Banatului.⁵⁶ În urma atacării adunării de către adepți ai guvernului Groza, s-a produs o busculadă, în cursul căreia un țăran participant la întrunire a fost rănit grav, decedând în aceeași seară.⁵⁷ În continuare, organizațiile bănățene ale P.N.Ț. și-au intensificat propaganda în teritoriu, mai ales la sate, unde echipele trimise de ele se deplasau săptămânal.

Raportul regionalei P.C.R. Banat din 31 august 1946 mai consemna că „P.N.L. Brătianu, neavând un număr de membri ca P.N.Ț. Maniu, se observă în acest partid o delăsare complectă, membrii nu desfășoară o activitate remarcabilă.”⁵⁸ Dar la 1 octombrie, aceleași autorități semnalau că la liberali se simțea o dinamizare a activității, care venea mai ales din partea tineretului P.N.L., condus de avocatul Furlugeanu, și că a fost creată chiar o rețea de informații a liberalilor în sânul B.P.D.⁵⁹ Această rețea s-a dovedit a fi extrem de utilă. Astfel, la 13 septembrie 1946, organizația județeană Timiș-Torontal a Partidului Național Liberal trimitea tuturor filialelor sale locale următoarea notă informativă: „Forurile conducătoare ale B.P.D. din județul Timiș-Torontal au hotărât cu privire la operațiunile electorale următoarele:

1. Secțiile de vot se vor înființa exclusiv în acele comune care sunt favorabile guvernului, înființându-se în aceste comune mai multe secții de votare, chiar 2-5 secțiuni. Sunt vizate în special comunele cu minorități sârbo-maghiare, bulgare, croate etc. În comunele unde opoziția este puternică nu se vor înființa secții de votare, alegătorii acestor comune urmând să fie împiedicați prin toate mijloacele de a se deplasa la secții foarte îndepărtate de comunele cu populație opozantă.

2. Comunele cu alegători opoziționiști vor fi dirijate să voteze în localități îndepărtate, pentru ca alegătorii să poată fi intimidați și împrăștiați.

3. În ziua alegerilor, numeroase comisii de propagandiști vor circula prin comunele cu secții de votare.

4. Se preconizează percheziții domiciliare și arestarea unui număr mare a conducătorilor opoziției în preajma alegerilor.

5. Autoritățile vor căuta să lămurească pe locuitorii comunelor în care opoziția este puternică că nu sunt obligați să meargă la vot.

6. Registrele electorale întocmite în mod preliminar de către notar vor fi revizuite și cenzurate de către comitetul electoral al B.P.D., înainte de afișare ștergându-se membrii partidelor de opoziție, aceștia fiind împinși pe calea contestațiilor.

7. Rapoartele oficiale ale pretorilor din județ prevăd o majoritate de 60-70% pentru B.P.D.

8. O circulară a sindicatului muncitorilor arată că pentru seceta din acest an «este de vină reacțiunea».⁶⁰

La rândul său, după constituire, Partidul Social-Democrat Independent a întâmpinat extrem de multă ostilitate din partea autorităților locale din Banat. La Timișoara, filiala locală a acestui partid încerca să fie organizată de fostul prefect, Traian Novac. Aflat la Jimbolia, el a fost întâmpinat (potrivit unui raport al secției locale a P.C.R.) „de către membrii noștri de partid, care au știut să procedeze în așa fel, încât șeful titeliștilor Novac a luat-o la fugă, fără să mai țină întrunirea.”⁶¹ După alegeri, la începutul anului 1947, partidul și-a intensificat activitatea. Astfel, în Banat, social-democrații independenți aveau influență semnalată în rândurile muncitorilor și șvabilor.⁶² În martie, P.S.D.I. a lansat un apel către salariații sindicalizați, care era în fapt un rechizitoriu la adresa metodelor guvernului: „Epurarea sau licențierea din serviciu, bătaia prin echipele de șoc, ștergerea de pe tabloul de acord și prime, înlăturarea de la dreptul de a obține alimente și îmbrăcăminte prin economate (...), iată mijloacele de pedeapsă ce se întrebunțează contra salariaților.”⁶³ Semnalând evenimentul, prefectura județului Caraș raporta la București că „Apelul P.S.D.I.” a contribuit la tensionarea relațiilor dintre P.C.R. și P.S.D. pe plan local.⁶⁴

Forța partidelor de opoziție a fost de natură să îngrijoreze în cel mai înalt grad, în preajma alegerilor, autoritățile comuniste. O recunoștea, în pasajul următor, și istoriografia ulterioară a regimului: „Cu 20 de zile înaintea alegerilor, spre exemplu, în regionala Banat au fost organizate adunări populare aproape în fiecare zi. Pentru pregătirea lor au fost mobilizați toți membrii de partid și au fost trimise, cu sarcini politice de masă, 1119 echipe de îndrumare. În județul Timiș (-Torontal, n.n.) au fost organizate 535 de adunări populare, dintre care 363 la sate, 26 în centrele de plasă, 113 în uzine, fabrici și ateliere, 32 pe străzi și cartiere. În județul Arad au fost trimiși, în primele 19 zile ale lunii noiembrie, 750 de electori; în județul Caraș 223, dintre care 50 de femei; în județul Severin 1000 etc.”⁶⁵ În campania electorală, P.C.R. a constituit echipe de „îndrumători”, care au preluat „munca politică la sate”. Astfel, comitetul județean al P.C.R. Timiș-Torontal a reușit să trimită, „în decurs de o lună”, 102 echipe de asemenea „îndrumători” în mediul rural.⁶⁶ Mari întruniri electorale au fost organizate de B.P.D. și la orașe în ultimele zile dinaintea alegerilor: la Timișoara (27 octombrie), Arad și Lugoj (3 noiembrie) etc.⁶⁷

În ajunul alegerilor, ministrul de interne, Teohari Georgescu, telegrafia, la 18 noiembrie, celor 12 circumscripții administrative, ordonând ca nici o informație cu privire

la alegeri să nu poată fi dată direct corespondenților presei străine sau ofițerilor armatelor aliate (englezi și americani), ci numai prin intermediul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control.⁶⁸ Concomitent, era transmisă o notă circulară prefecturilor, semnată tot de Teohari Georgescu, care deschidea, practic, operațiunile de votare: „Cu începere din acest moment, organele de ordine să se considere mobilizate pentru ca, alături de forțele democratice, să apere libertățile și regimul democratic.”⁶⁹

Nu vom relua aici toate aspectele privind desfășurarea alegerilor și falsificarea totală a rezultatelor lor. Despre cum au decurs aceste „operațiuni” în județele bănățene ne-am referit pe larg cu altă ocazie.⁷⁰ Scrutinul în sine, la fel ca și pregătirea lui, au fost viciate de o mulțime de ingerințe ale guvernului, care spera să-și asigure, măcar în ultimul moment, predominanța. Pentru a releva dimensiunea falsului, consemnăm faptul că garnizoana din Timișoara raporta „rezultatul tehnic” de 97% pentru B.P.D., iar la unitatea din Arad s-a ajuns la raportarea a 1935 de voturi pentru B.P.D. din 1955 (adică 98,9%)!⁷¹

Nici violențele nu au lipsit în ziua alegerilor, unele deosebit de grave. Astfel, la scara întregii țări, după datele comuniștilor, în 19 noiembrie 1946 s-au înregistrat: șase morți, 83 de răniți și 15 persoane bătute.⁷²

Surpriza guvernului în fața dezastrului înregistrat în aceste alegeri este subliniată și de întârzierea anunțării datelor definitive, dar și de măsurile pentru ștergerea dovezilor asupra rezultatului real și de pedepsire a „trădătorilor” din propriile rânduri, care s-au dovedit a fi extrem de numeroși. Circulara nr. 4 a Comitetului Central al B.P.D. susținea cele afirmate mai sus și oferea un tablou mai clar asupra situației reale: „Se va trece imediat la strângerea întregului material de documentare (fotografii, fotocopii, declarații personale, articole din ziar etc.), date precise asupra tuturor provocărilor, incidentelor, atentatelor, furturi de urne etc., comise de agenți maniști și fasciști, atât înainte, în timpul sau după alegeri, în special în jurul și interiorul secțiilor de votare. Se vor lua toate măsurile ca acest material să ajungă prin curier special la C.C. al B.P.D.-ului până la 28 noiembrie a.c., orele 18 cel mai târziu la tov. Sârbu. Se va continua cu intensitate campania de popularizare a victoriei B.P.D.-ului în alegeri prin întruniri și presă. Se va interzice și sancționa orice pâlăvrăgeală și lăudăroșenie individuală din partea tovarășilor sau prietenilor noștri în legătură cu alegerile. Toți electorii reintră în producție, rămânând pe teren numai îndrumătorii obișnuiți.”⁷³

La rândul său, Comitetul Central al P.C.R. transmitea instrucțiuni tuturor regionalelor, cerând schimbarea membrilor de partid care n-au corespuns și excluderea celor care au trădat. În concluzie, se preciza că pot continua primiriile la comuniști, dar cu mai multă grijă. De asemenea, Inspectoratele Generale Administrative cereau prefectilor, iar Inspectoratele Regionale de Poliție, chesturilor, liste nominale cu funcționarii publici care s-au manifestat împotriva guvernului pe parcursul alegerilor. La 18 decembrie 1946, Chestura poliției municipiului Timișoara trimitea lista cu

„funcționarii care în cadrul operațiunilor electorale s-au manifestat notoriu împotriva guvernului.”⁷⁴ De altfel, după ce guvernul și-a anunțat „triumful”, în capitală și în țară a circulat butada potrivit căreia în urnă a intrat Maniu și din ea a ieșit Groza.

În noaptea de 20 noiembrie, la orele 0,30, pregătind anunțarea rezultatului oficial populației, Comitetul Central al B.P.D. transmitea următoarea circulară: „Muncă de lămurire pe teren peste tot și mai ales acolo unde am fost slabi. Se va explica rezultatul alegerilor, semnificația acestui fapt. Pe teren se vor trimite cei mai buni propagandiști și mai ales acolo unde suntem slabi. Nu se vor cruța cheltuielile pentru transportul și hrana propagandiștilor.”⁷⁵

Ceea ce poate surprinde după alegeri este faptul că, în loc ca opoziția să abandoneze lupta, s-a constatat delăsarea în tabăra blocului procomunist. Din Caransebeș, informatorul „Hercules” transmitea Ministerului de Interne, la 21 ianuarie 1947, o notă asupra nemulțumirilor unor delegați care au prezidat secțiunile de votare la 19 noiembrie 1946 și care așteptau încă recompensele sau avansările promise: „Procurorul Crăsnaru a cerut să fie avansat și numit prim-procuror la Timișoara, Ilie Orzea să fie numit președintele Comunității de Avere, Stepanu Aurel să ocupe funcțiuni în Ministerul Economiei Naționale etc.”⁷⁶

Abia falsificarea alegerilor a întărit partidul comunist. Într-o cuvântare ținută la Timișoara, la 6 martie 1947, reprezentantul Comitetului Central al P.C.R., Nicolae Ceaușescu, menționa că „din alegeri partidul nostru a ieșit întărit și și-a consolidat pozițiile atât în rândurile clasei muncitoare, ale poporului român, cât și în ceea ce privește rolul conducător în stat al partidului nostru.”⁷⁷

Eliminarea opoziției și a lui Tătăreșcu, pregătirea unificării cu P.S.D., deschideau un nou capitol pentru evoluția mișcării comuniste. Aceasta își îndeplinesc cu succes misiunea de a duce țara spre un nou regim sub fațada F.N.D. și apoi a B.P.D. Din acest moment, măștile puteau fi date la o parte. Vasile Luca făcea bilanțul la Timișoara, într-un discurs ținut la 21 decembrie 1947: „Chiar putem spune că am pornit la o cotitură hotărâtoare prin loviturile date reacțiunii (...) trebuie ca întreaga noastră democrație să ia un nou avânt înainte (*sic!*), spre consolidarea democrației populare și prin democrație populară înainte spre socialism.”⁷⁸

După sciziunea din martie 1946, situația P.S.D. era precară. Întărirea aripii Voitec-Rădăceanu s-a produs tot după falsificarea alegerilor. În ianuarie 1947, regionala comunistă Banat întocmea un raport în acest sens, din care extragem: „P.S.D. cu forțe aproximativ egale cu P.C.R. Pe lângă muncitori, a obținut adeziunea unei părți din mica burghezie orășenească. S-au înscris și mulți funcționari publici, pentru a fi acoperiți politic. P.S.D. cuprinde și foarte mulți germani, care caută astfel să se pună la adăpost. N-au condusere formată, căci cea aleasă s-a descompletat după sciziunea titeliștilor.”⁷⁹

După alegeri a urmat „asaltul final” împotriva partidelor de opoziție. În primăvara anului 1947 au fost operate primele arestări masive în rândul conducătorilor locali ai

P.N.Ț. Un raport al prefecturii județului Caraș către Inspectoratul General Administrativ din Timișoara informa că, după arestarea profesorului Ilie Rusmir (secretarul organizației județene a P.N.Ț.), „s-a produs un dezechilibru și o teamă în rândurile conducătorilor acestei organizații, care se așteaptă și la alte ridicări.”⁸⁰ Iar în iulie 1947, după interzicerea partidului, prefectura județului Caraș raporta din nou că poliția și jandarmeria au ridicat deja pe membrii P.N.Ț. considerați ca fiind periculoși. Aceștia urmau să fie trimiși în lagăre.⁸¹

După desființarea vechilor partide și proclamarea „republicii populare” după model sovietic, o ultimă încercare de opoziție a fost cea a grupării liberale a lui Gheorghe Tătărescu, exclusă din guvern în noiembrie 1947 (când conducerea ei a fost preluată de inginerul Petre Bejan). După eliminarea sa din guvern, mulți dintre aderenții acestei grupări s-au refugiat în alte partide, cu predilecție în Partidul Social-Democrat și în Frontul Plugarilor. O notă informativă din martie 1948 a comitetului județean P.M.R. Timiș-Torontal preciza: „Foștii membri ai P.N.L.-Tătărescu, după excluderea din guvern, s-au strecurat în P.S.D. și Frontul Plugarilor, acum fac propagandă nu pentru aceste partide, ci pentru liberali.”⁸² Aceasta nu înseamnă că atacurile P.N.L.-Bejan la adresa guvernului lipseau cu desăvârșire. O altă notă informativă a organizației P.M.R. Banat relatează că în preajma alegerilor din martie 1948 se observa „ruperea afișelor noastre, afișarea afișelor liberale, pe care era scris pe unele «Dreptate, libertate, proprietate vă asigură Partidul Național Liberal», «Cetățeni votați lista nr. 3 – semnul Linia». Pe altele scriau chiar că nu au libertate deplină, totuși pentru Partidul Național Liberal se poate vedea. La Vinga și Giulvăz peste afișele noastre au lipit afișe scrise cu mâna: «Trăiască Regele, moarte comuniștilor, libertate țărăniștilor».”⁸³

Oricum, viziunea politică a comuniștilor evoluase. Ea este sintetizată în declarația Constanței Crăciun, care afirma la plenara lărgită a Partidului Muncitoresc Român de la Timișoara, la 24 iunie 1948, că „la noi Frontul Plugarilor a fost creat de clasa muncitoare, de muncitorii membri de partid și de sindicaliștii care mergeau la sate și spuneau țăranilor să se organizeze.” Cu aceeași ocazie, un instructor al Comitetului Central al P.M.R. făcea referire la teza lui Stalin, conform căreia: „Noi nu vom trece la socialism în mod pașnic, fără luptă de clasă ascuțită.”⁸⁴ Până la democrația populară nu mai era de străbătut decât un pas!

NOTE

¹ Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, Ed. ALL, p. 107-108.

² *Ibidem*, p. 106-107

³ Claudiu P. Porumbăcean, *Situația politico-administrativă și reinstaurarea administrației românești în județul Satu Mare (25 oct. 1944 – 9 mar. 1945)*, în „Satu Mare. Studii și comunicări”, XI-XII, 1994-1995, passim.

⁴ Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România*, București, Ed. Humanitas, 1990, p. 226.

⁵ Mihai Fătu, *Un vot decisiv (noiembrie '46)*, București, Ed. Politică, 1972, p. 154.

⁶ Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 169.

⁷ *Ibidem*, p. 169-170.

⁸ *Ibidem*, p. 170.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944-1947)*, Fundația Academia Civică, 1996, p. 118-119.

¹¹ *Ibidem*, p. 123.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p. 235.

¹⁴ Mihai Fătu, *op. cit.*, p. 135.

¹⁵ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 132.

¹⁶ *Ibidem*, p. 139.

¹⁷ *Ibidem*, p. 140.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 141.

²⁰ Mihai Fătu, *op. cit.*, p. 133.

²¹ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 155.

²² *Ibidem*, p. 156.

²³ *Ibidem*, p. 159.

²⁴ Vasile Râmneanțu, *Activitatea organizațiilor de stânga ale minorităților naționale din județul Timiș-Torontal (1944-1946)*, în „Banatica”, Reșița, 13/II, 1995, *passim*.

²⁵ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 166.

²⁶ *Ibidem*, p. 167.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Cezar Zugravu, *Mărturii ale suferinței*, Iași, Ed. Moldova, p. 22.

²⁹ Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane (1944-1947)*, București, Ed. ICONICA, 1993, p. 194-195.

³⁰ Cezar Zugravu, *op. cit.*, p. 24.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*, p. 24-25.

³³ *Ibidem*, p. 25.

³⁴ *Ibidem*, p. 26.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*, p. 28.

³⁷ *Ibidem*, p. 26.

³⁸ *Ibidem*, p. 26-27.

³⁹ *Ibidem*, p. 27.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*, p. 28.

⁴³ I.D. Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, Ed. Mitropoliei Banatului, 1977, p.

234.

⁴⁴ Cezar Zugravu, *op. cit.*, p. 28.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 29.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 29-30.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 30-31.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 281-282.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 282-286.

⁵¹ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 102.

⁵² *Ibidem*, p. 103.

⁵³ *Ibidem*, p. 229.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 232.

⁵⁵ Mihai Fătu, *op. cit.*, p. 120.

⁵⁶ Mircea Rusnac, *Procesul partizanilor anticomuniști din Banat (1949)*, în „Banatica”, Reșița, 14, 1996, *passim*.

⁵⁷ *Culegere de materiale privitoare la activitatea criminală a serviciilor de spionaj imperialiste pe teritoriul Republicii Populare Române*, Ed. Direcției Generale Politice M.A.I., 1951, p. 15.

⁵⁸ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 111.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 111-112.

⁶¹ *Ibidem*, p. 163.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*, p. 163-164.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 164.

⁶⁵ Mihai Fătu, *op. cit.*, p. 182-183.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 133.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 143.

⁶⁸ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 243.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 243-244.

⁷⁰ Mircea Rusnac, *Confruntări politice și electorale în județele bănățene în anul 1946*, în „Banatica”, Reșița, 14, 1996, p. 408-412.

⁷¹ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 245.

⁷² Mihai Fătu, *op. cit.*, p. 194.

⁷³ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p. 246.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 247.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 250-251.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 125-126.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 127.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 133.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 105.

⁸¹ *Ibidem*, p. 265.

⁸² *Ibidem*, p. 281.

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 285.

ASPECTS DE LA VIE POLITIQUE DU BANAT
DANS LA PÉRIODE 1944-1948

Résumé

L'étude présente la dérulation des certains événements spécifiques à période immédiatement d'après-guerre, qui ont marqué le passage du Banat, simultanément de la Roumanie, sous la domination soviétique et communiste. Les extraits des documents présentés ici relèvent la force de la résistance anticommuniste de région (en particulier de sa capitale, Timișoara) et le mode lequel les communistes, secondés décisif par les troupes soviétiques d'occupation, ont réussi pourtant de se maintenir au pouvoir. Une exceptionnelle importance a été donnée à grève des étudiants de Timișoara de l'année 1946, presque inconnue jusqu'aujourd'hui. Le phénomène de communisation forcée de Banat a constitué une partie intégrante par la communisation d'entière la Roumanie.